

עדנה גורני

עורכת מדור שירת הסביבה

ציטוט מומלץ

גורני ע. 2025. ט"ו באב, זמן מלחמה / לירון גרייף. אקולוגיה וסביבה 16(3).

"זה הזמן בו הלבן בטבע / מתחיל להרים ראש; / החבצלות בערוצים, החצבים בשמורה, / אפרוחי הסיקסקים" | צילום: עוזי יכין/ פליקר, רישיון: CC BY-ND 2.0

ט"ו באב, זמן מלחמה / לירון גרייף

20 באוקטובר, 2025

גיליון סתיו 2025 / כרך 16(3)

שירת הסביבה

מפל של אור יורד על העמק
נראה כאלו שביל החלב כלו
גולש אל חצבה

זה הזמן בו הלבן בטבע
מתחיל להרים ראש;
החבצלות בערוצים, החצבים בשמורה,
אפרוחי הסיקסקים

הכל נראה פחות
חגיגי השנה

בעמק האויר, זרמים עדינים של קרירות;
העולם מונה תקוותיו לעתיד

ירח עגל עולה מעל ההרים

אני נשבע ששפשוף לראות על פניו

את הדם

בין המילים

שירו של לירון גרייף מוביל אותנו מתמונה לתמונה, ואם מתעלמים לרגע מהכותרת, אפשר לטייל בתוכו כבתוך שיר טבע נהדר. מפל אור יורד על עמק, שביל של אור – ולא שביל צדדי, אלא שביל החלב בכבודו ובעצמו – גולש אל חצבה. החלב גולש כי מתחתיו דולקת אש – אש הקיץ ואש המלחמה.

חוש הראייה מרכזי בשיר, והמשורר מזמין להתבוננות קשובה בטבע ובשינויים שחלים בו. השיר נכתב בט"ו באב, ובעונה זו "הלכן בִּטְבֵּעַ / מִתְחִיל לְהָרִים ראש". בתום הקיץ, בטרם הגשמים, זה פלא כפול ומכופל שמשוה או משהו מסוגל להרים ראש. החצב והחבצלת עושים זאת, כיוון שהם מצוידיים במכל מים תת-קרקעי – בצל שאוגר מים וחומרי הזנה בתקופת הגשמים. הצמחים האלה נקראים גאופיטים, שילוב של שתי מילים ביוונית שמשמעותן יחד צמח-אדמה.

ולא רק צמחים – גם אפרוחי הסיקסקים "מרימים ראש". ואם חבצלת וחצב הם צמחי אדמה, הרי את הסיקסק אפשר לכנות ציפור-אדמה, שכן הוא דוגר על הקרקע בתוך גומה שטוחה. לביצים ולאפרוחים הבהירים יש צבעי הסוואה שמקשים על טורפים לגלות אותם.

הפֶּל נֶקָאָה פְּחוֹת / חֲגִיגַי הַשָּׁנָה – אולי בשל עונה שחונה במיוחד, אולי בשל מלחמה שנמשכת זה עשרה חודשים בזמן כתיבת השיר, בשלהי תשפ"ד. אכן קשה להרים ראש, אבל כדאי, לפחות כדי להתבונן בטבע ממשיך בשלו. חילופי עונות, הקיץ מגיע לקיצו, "בְּעֶמֶק הָאֵזֶר, זְרָמִים עֲדִינִים שֶׁל קְרִירוֹת."

ייתכן שכל הלבן הזה הזכיר לגרייף את שירה של לאה גולדברג 'ימים לבנים', שנכתב אומנם בבון, גרמניה, אך נפתח בשורה 'ימים לבנים, אֶרְפִּים קָמוּ בְּקִיץ קֶרְנֵי-הַחֶמָּה'. וכפי שאצל גולדברג "לְבָבִי הִתְרַגֵּל אֶל עֲצָמוֹ וּמִוְנָה בְּמִתְיִנּוֹת דְּפִיקוֹתָיו" כך אצל גרייף, "הַעוֹלָם מוֹנֶה תְּקוּוֹתָיו לְעֵתִיד". וזה קורה בזמן של שינוי – זרמים של קרירות מפיגים את חום הקיץ הכבד. והתקווה שעולה מהדהדת את הירח שעולה, עגול, "מֵעַל הָהָרִים", ירח במילואו של ט"ו באב, ובזמן זריחה הוא אכן נראה עגול וכתום. המשורר חד העין "נִשְׁבַּע שְׁאֶפְשֹׁר לְרֹאוֹת עַל פְּנִיו, ואם חושבים על תקוות לעתיד, ועל ט"ו באב, חג האהבה, אולי הוא רואה את יופיו? את המכתשים הפזורים על פניו? את אורו האדמדמ? התשובה קצרה וחוחכת – "אֶת הַדָּם". שתי המילים הללו מסיימות את השיר ומחזירות אותנו במעגל סגור לכותרתו – ט"ו באב, זמן מלחמה, שנמשכה בט"ו באב תשפ"ה, שנה לאחר כתיבת השיר, ומי יודע אם אכן הגיעה לסופה.